

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DLA UCZNIÓW Z OPINIĄ, ORZECZENIEM PPP W SZKOLE PODSTAWOWEJ IM MARSZAŁKA POLSKI JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W JANOWIE

JANOWO 5.IX.2017

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego :

- ROZPORZĄDZENIEM MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. 2015.843) ,

- ROZPORZĄDZENIEM MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. 2017.1534)

§ 2. Wymagania edukacyjne, o których mowa w art. 44b ust. 8 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, zwanej dalej „ustawą o systemie oświaty”, dostosowuje się do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia:

1) posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – na podstawie tego orzeczenia oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym, o którym mowa w art. 127 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe;

2) posiadającego orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania – na podstawie tego orzeczenia;

3) posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się lub inną opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, wskazującą na potrzebę takiego dostosowania – na podstawie tej opinii;

4) nieposiadającego orzeczenia lub opinii wymienionych w pkt 1–3, który jest objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole – na podstawie rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanego przez nauczycieli i specjalistów, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 ustawy – Prawo oświatowe;

5) posiadającego opinię lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego – na podstawie tej opinii. 1) Minister Edukacji Narodowej kieruje działem administracji rządowej – oświata i wychowanie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 listopada 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji Narodowej (Dz. U. poz. 1903). 2) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2016 r. poz. 1954, 1985 i 2169 oraz z 2017 r. poz. 60, 949 i 1292. Dziennik Ustaw – 2 – Poz. 1534

§ 3. 1. Opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się może być wydana uczniowi nie wcześniej niż po ukończeniu klasy III szkoły podstawowej i nie później niż do ukończenia szkoły podstawowej.

2. Na wniosek nauczyciela lub specjalisty wykonującego w szkole zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej prowadzących zajęcia z uczniem w szkole i po uzyskaniu zgody rodziców albo pełnoletniego ucznia lub na wniosek rodziców albo pełnoletniego ucznia opinia, o której mowa w ust. 1, może być wydana także uczniowi szkoły ponadpodstawowej.

3. Wniosek, o którym mowa w ust. 2, wraz z uzasadnieniem składa się do dyrektora szkoły. Dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, przekazuje wniosek wraz z uzasadnieniem oraz opinią rady pedagogicznej do poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, i informuje o tym rodziców albo pełnoletniego ucznia.

W zależności od rodzaju dysfunkcji DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI UCZNIA może dotyczyć:

- dostosowania otoczenia (sprzęt, wyposażenie sali, oświetlenie, rozkład zajęć itp.), w tym stosowanych środków dydaktycznych;*
- dostosowania metod, form i organizacji pracy z uczniem na lekcjach i zajęciach dodatkowych;*
- dostosowania sposobu sprawdzania i oceniania wiedzy i umiejętności (metody, formy sprawdzania, kryteria oceniania).*

Nauczyciel obowiązany jest, na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej jak również na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego albo nauczania indywidualnego, dostosować wymagania edukacyjne, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.

Podstawowym celem dostosowania wymagań jest wyrównanie szans edukacyjnych uczniów oraz zapobieganie wtórnym zaburzeniom sfery emocjonalno-motywacyjnej. Dostosowanie polega na modyfikacji procesu edukacyjnego, umożliwiającej uczniom sprostanie wymaganiom.

Obszary dostosowania obejmują:

- warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy, środki dydaktyczne**
- zewnętrzną organizację nauczania (np. posadzenie ucznia słabo słyszącego w pierwszej ławce)**
- warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania).**

Opinia, orzeczenie - poradni psychologiczno - pedagogicznej zobowiązuje nauczyciela do dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub/i specyficzne trudności w uczeniu się ustalając wymagania edukacyjne nauczyciel winien kierować się zaleceniami zawartymi w opinii poradni oraz potrzebami edukacyjnymi ucznia rozpoznanymi przez nauczycieli uczących go.

Uczeń z orzeczeniem PPP jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z pozostałymi uczniami w klasie. Przy ocenie osiągnięć ucznia z każdego typu niepełnosprawnością należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	SYMPTOMY TRUDNOŚCI	SPOSOBY DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH	PRZYKŁADOWE METODY I FORMY PRACY Z UCZNIEM	SPRZĘT I ŚRODKI DYDAKTYCZNE
Niepełnosprawność intelektualna – <u>upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia</u>	• słabe wyniki w nauce, pomimo dużego nakładu pracy i intensywnej stymulacji rozwoju • trudności w rozumowaniu i logicznym myśleniu we wszystkich jego formach i przejawach • niski poziom rozwoju słowno-pojęciowego • <u>uczniowie ci mają problemy z:</u> - wewnętrzną organizacją nowo nabytej wiedzy - i integrowaniem jej z już posiadaną - generalizowaniem wiedzy oraz wykorzystywaniem jej w różnych dziedzinach - opanowaniem materiału o charakterze abstrakcyjnym (uczniowie ci zdecydowanie łatwiej pracują i uczą się na materiale konkretnym) - umiejętnością myślenia przyczynowo-skutkowego - dokonywaniem porównań między	• omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności • pozostawianie więcej czasu na jego utrwalenie • podawanie poleceń w prostszej formie • unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć • częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu • unikanie pytań problemowych, przekrojowych • wolniejsze tempo pracy • szerokie stosowanie zasady pogładowości • odrębne instruowanie • zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie wykonać samodzielnie • zajęcia dodatkowe w ramach zespołu dydaktyczno-wyrównawczego, gdzie należy oprócz wyjaśniania bieżących zagadnień programowych usprawniać funkcje poznawcze (procesy intelektualne i percepcyjne) - zajęcia dodatkowe są niezbędne, bowiem uczeń z inteligencją niższą niż przeciętna nie jest w stanie opanować tych umiejętności tylko dzięki pracy na lekcji i samodzielnej nauce własnej w domu;	• metoda praktycznego działania (konstruowanie, manipulowanie działaniem) • metody samodzielnych doświadczeń • metody zadań stawianych do wykonania, • metoda obserwacji (zmian) • metoda odgrywania ról (inscenizacje teatralne) • drama • pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji) • opis i pogadanka	• wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp. • nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki) • pomoce audiowizualne, np. projektory • tablice interaktywne • program komputerowy do odczytywania tekstu • edytory tekstu • kalkulatory

zbiorami
(różnicowanie i szukanie podobieństw)
- umiejętnością odróżniania cech istotnych od nieistotnych
- dokonywaniem uogólnień, szczególnie o charakterze werbalnym

- myślenie charakteryzuje: konkretyzm i mała samodzielność
- często uczą się „na pamięć” bez zrozumienia treści
- ich trudności nasilają się wraz z pokonywaniem kolejnych poziomów edukacji
- konieczne jest dostosowanie zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań
- nie kwalifikują się do szkoły specjalnej dla upośledzonych umysłowo, a program szkoły ogólnodostępnej jest dla nich trudny, a przede wszystkim zbyt szybko realizowany

- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy

(związane z konkretem)

- metody ćwiczeń utrwalających,
- stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie)
- metoda wpływu osobistego (wysuwanie sugestii, działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty)
- metoda P. Dennisona (gimnastyka mózgu – kinezjologia edukacyjna)

JEZYK POLSKI

- trudności w czytaniu i pisaniu (trudności z kojarzeniem określonych dźwięków - głosek, z odpowiadającymi im symbolami - literami)
- trudności w rozumieniu czytanych treści
- trudności w samodzielnym wypowiadaniu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym (abstrakcyjnym)
- niski poziom rozwoju słowno-pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju)
- ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych
- słabsza sprawność manualna (rysunki,

- zmniejszanie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań
- dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie
- wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie lektury
- odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego
- formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady
- częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień
- należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach
- prace stylistyczne przeprowadzać indywidualnie

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

pismo mają niski poziom graficzny)

- słaba umiejętność stosowania konwencjonalnych sposobów zapamiętywania
- duże problemy z przywoływaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna)
- trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w długich tekstach
- wolne tempo procesów umysłowych i działania

w wolniejszym tempie, gdyż osoby te często nie nadążają za klasą

- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału

JĘZYKI OBCE

- trudności z prawidłową wymową
- trudności w zapamiętywaniu i/lub odtwarzaniu treści, słówek, zdań
- trudności w swobodnym wypowiadaniu się na określony temat
- trudności w poprawnym czytaniu i pisaniu
- problemy z gramatyką

- zmniejszanie ilości słówek do zapamiętania
- pozostawianie większej ilości czasu na ich przyswojenie
- odpytywanie po uprzedzeniu, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany
- wymagania w wypowiadaniu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA

- trudności z wykonywaniem bardziej złożonych działań
- trudność z pamięciowym przyswajaniem i/lub odtwarzaniem z pamięci wyuczonych treści (np. tabliczka mnożenia, skomplikowane wzory, układy równań)
- problem z rozumieniem treści zadań
- potrzeba większej ilości czasu na zrozumienie i wykonanie zadania

- częste odwoływanie się do konkretności (np. graficzne przedstawianie treści zadań), szerokie stosowanie zasady pogładowości
- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej)
- podawanie poleceń w prostszej formie (dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części)
- wydłużanie czasu na wykonanie zadania
- podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielenie pomocy, wyjaśnień
- mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału.

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA, WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

- trudność w selekcji i wybraniu najważniejszych treści (tendencja do pamięciowego uczenia się wszystkiego po kolei)
- problem z zapamiętywaniem dat, nazwisk, nazw, miejscowości
- nieumiejętność przekrojowego wiązania faktów i informacji

- w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi); podobnie postępować przy powtórkach
- pozostawianie większej ilości czasu na przygotowanie się z danego materiału (dzielenie go na małe części, wyznaczanie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie)

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz upośledzenie umysłowe lekkiego stopnia)

Niepełnosprawność intelektualna wynikająca z autyzmu

- deficyty w zachowaniach społecznych
- uczeń nie potrafi nawiązać więzi z otoczeniem i unika kontaktu wzrokowego
- charakterystyczny jest „kamienny wyraz twarzy” w sytuacjach, w których powinny wykazać żywą ekspresję
- nie ma zachowania antycypacyjnego
- nie rozumie kierowanych do niego gestów, uśmiechu, nawet prostych słów
- wycofuje się i zamyka w sobie
- Opóźnienia i deficyty w nabywaniu mowy i języka
- często nie mówi wcale albo tylko powtarza słowa wypowiedziane przez drugą osobę
- w zachowaniu werbalnym pojawiają się agramatyzmy, neologizmy, echolalia, także nietypowa intonacja, rytm i tempo wypowiedzi, zwykle nieadekwatne do sytuacji
- ucznia z autyzmem charakteryzuje niezdolność do kolektynnej zabawy, uczenia się konwencji, reguł gry i naśladownictwa, co związane jest z niezdolnością do rozumienia uczuć

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej)
- podawanie poleceń w prostszej formie, dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części (im bardziej złożone zadanie, tym większe prawdopodobieństwo, że uczeń zablokuje się i nawet nie rozpocznie jego wykonywania albo zaprzestanie wykonywania w trakcie)
- stosowanie pochwał ucznia, który już pamięta o czymś, o czym wcześniej zapominał (nienależy oczerniać go ani nie „męczyć”, gdy mu się to nie uda; uczeń z Autyzmem może zacząć wierzyć, iż nie potrafi zapamiętać, że np. musi przynieść na zajęcia wymagane rzeczy)
- wprowadzanie nowych treści i zadań wymaga szczegółowych objaśnień (często bardziej przydatne okazują się instrukcje obrazkowe w porównaniu ze słownymi bądź kombinacja jednych i drugich)
- przywoływanie uwagi ucznia (uczniowie mogą koncentrować się na jakiś dźwiękach lub ruchomych obiektach i nie być w stanie odwrócić od nich uwagi)
- wykorzystywanie szczególnych talentów ucznia

- stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie)
- metody graficznego zapisu
- metoda praktycznego działania (konstruowanie, manipulowanie działaniem)
- metody samodzielnych doświadczeń
- metody zadań stawianych do wykonania,
- metoda obserwacji
- pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji)
- opis i pogadanka (związane z konkretem)
- metody ćwiczeń

- edytory tekstu
- wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp.
- nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki)
- pomoce audiowizualne, np. projektory
- tablice interaktywne
- kalkulatory

innych ludzi
Ograniczone, sztywne, powtarzające się zachowania i zainteresowania

- domaga się stałości i zachowania określonego porządku w swoim otoczeniu
- zmiany w najbliższym otoczeniu jak i w schemacie rytualnych czynności lub zabranie ulubionego przedmiotu powodują niepokój i często reakcję lękową
- uczeń zachowuje się jakby był sam, sam wyznacza granice swojego świata, dramatycznie reagując na ich naruszenie
- używa różnych przedmiotów (np. ołówki, łyżeczka) zawsze w ten sam, często niezgodny z przeznaczeniem sposób
- rozwija szereg stereotypii: trzepotanie ramionami i rękami, kręcenie głową, grymasy, manieryzmy chodzenia, skakanie na jednej (lub obu) nogach, kręcenie się wokół osi własnego ciała, kręcenie przedmiotami (sznurkiem, chusteczką itp.)
- często kołysze się rytmicznie
- gromadzi nadmiernie określone przedmioty
- typowe są zrytualizowane, powtarzające się zachowania, np. kolejność ubierania się,

Zdolności intelektualne

- zdolności intelektualne uczniów z autyzmem są bardzo zróżnicowane, sięgają od upośledzenia umysłowego aż do normalnej inteligencji, przy czym zdarza się, że wykazują zadziwiające uzdolnienia muzyczne, matematyczne, w dyscyplinach technicznych, a także w innych dziedzinach
- uczniowie dotknięci autyzmem mają problemy

(np. niewiarygodną pamięć związaną z przeczytanymi książkami, usłyszanymi przemówieniami czy statystykami)

- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi

utrwalających

- metoda wpływu osobistego (wysuwanie sugestii, działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty)
- metoda kinezylogii edukacyjnej
- metody aktywizujące
- metody problemowe rozwijające umiejętność krytycznego myślenia, metody ekspresji nastawionej na emocje i przeżywania
- relaksacja
- elementy biblioterapii

z myśleniem abstrakcyjnym i pojęciowym

- uczniowie ci odznaczają się często wybiórczymi zdolnościami np. doskonałą pamięcią mechaniczną, niezwykłą zręcznością manipulacyjną, szczególnymi zdolnościami muzycznymi;

jednocześnie nie potrafią wykonać niektórych najprostszych czynności życiowych

Zachowania nietypowe, niepożądane

- charakteryzują się tendencjami do autoagresji (bicie się po głowie, uderzanie głową o przedmioty, gryzienie własnych rąk, wyrywanie sobie włosów itp.) w rezultacie często dochodzi do samookaleczenia
- gwałtowne przeżycie lęku u tych uczniów najczęściej objawia się stereotypowymi ruchami: zasłanianie twarzy rękami, chowanie głowy w ramiona i przeraźliwy krzyk
- odczuwanie przyjemnych stanów wywołuje u tych uczniów ogólną pobudliwość: kiwanie się, podskakiwanie, klaskanie rękami lub uderzanie nimi w ciało
- mają kłopoty z jedzeniem i spaniem
- powtarzają stale te same dziwne zachowania lub dźwięki

Niepełnosprawność intelektualna wynikająca z zespołu Aspergera

- skłonność powracania do sztywnych, stereotypowych zachowań
- brak elastyczności poznawczej
- trudności w myśleniu i działaniu perspektywicznym
- trudności w rozumieniu i odpowiadaniu na społeczne/emocjonalne sygnały

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej)
- systematyczne przywoływanie uwagi i kontaktu wzrokowego
- stosowanie prostych, jasnych komunikatów bezpośrednio do ucznia

- metody problemowe rozwijające umiejętność krytycznego myślenia
- metody ekspresji nastawione na emocje i przeżywanie
- metody polisensoryczne

- wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp.
- nagrane teksty lektur na nośnikach

- trudności w rozumieniu sensu
- zaburzenia komunikacji pragmatycznej
- problemy z uwagą
- obniżenie poziomu umiejętności w sytuacjach stresujących
- nieprawidłowe przetwarzanie bodźców sensorycznych (nadwrażliwość dotykowa, zapachowa, słuchowa)
- problemy z samodzielnym dokończeniem zadania
- brak inicjatywy (gdy pozostawi się ich samym sobie mają tendencję do stereotypowego powtarzania czynności)
- trudności w zastosowaniu tego, czego nauczyły w jednej sytuacji do innej sytuacji
- łatwość zapamiętywania wzrokowego
- trudności z formułowaniem dłuższych wypowiedzi ustnych
- łatwiej jest im przekazać informacje w formie pisemnej (dotyczy części uczniów z zespołem Aspergera)
- kłopoty z małą motoryką
- kłopoty z wyobraźnią

Niepełnosprawność ruchowa w tym mózgowie porażenie dziecięce

- niekiedy upośledzeniu ulega również sprawność intelektualna oraz funkcjonowanie analizatorów zmysłów (rozwój poznawczy dzieci wiąże się nieodłącznie z aktywnością i samodzielnym zdobywaniem doświadczeń, których uczniowie z niepełnosprawnością ruchową są w dużej mierze pozbawieni)
- ograniczenia w pamięci ruchowej, nieumiejętność odtworzenia zaprezentowanego ruchu czy nawet całej sekwencji ruchowej
- zaburzenia w orientacji w schemacie

- ustalenie systemu nagradzania za właściwe zachowanie i aktywność na lekcji i konsekwentnie jego wdrażanie i przestrzeganie
- wydłużenie lub ustalenie określonego czasu pracy (odliczanie upływu czasu na wykonanie zadania)
- przygotowanie ucznia do wszelkich zmian w otoczeniu i rozkładzie dnia,
- utrzymywanie systematycznych kontaktów z rodzicami ucznia,
- zachęcanie do nawiązywania kontaktów z rówieśnikami
- dbanie o optymalną pozycję ucznia autystycznego w klasie
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi

- dostosować otoczenie w taki sposób, aby uczeń mógł się samodzielnie poruszać
- dostosować i zmodyfikować pomoce szkolne tak, by uczeń z niepełnosprawnością ruchową mógł z nich w pełni korzystać
- dostosować miejsce pracy, tak aby mógł przyjąć prawidłową pozycję siedzącą, zwłaszcza przez dłuższy czas, bez zmęczenia
- dostosować podręczniki i zeszyty ćwiczeń tak, by uczeń mający trudności z czytaniem, kontrolowaniem wykonywanych czynności oraz prowadzeniem obserwacji mógł dać sobie (w miarę samodzielnie) radę
- umożliwiać uczniowi pełnej komunikacji (zwłaszcza, gdy dziecko jest niemówiące,

- metody praktycznego działania
- metody relaksacji
- metoda obserwacji
- pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji)
- opis i pogadanka (związane z konkretem)
- metody ćwiczeń utrwalających,
- metoda wpływu osobistego (wysuwanie sugestii, działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty)
- stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie)

- aktywizujące metody i form pracy
- metody problemowe rozwijające umiejętność krytycznego myślenia
- stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie)
- metoda wpływu osobistego (wysuwanie sugestii,

- elektronicznych (e-booki, audiobooki)
- program komputerowy do odczytywania tekstu
- edytory tekstu
- pomoce audiowizualne, np. projektory
- tablice interaktywne
- kalkulatory
- terminarze „przypominacze” komputerowe

- dostosowane długopisy i inne przybory np. z gumką izolacyjną ułatwiającą utrzymanie przedmiotów w ręce
- dostosowane ławki np. z matą antypoślizgową
- komputerowe translatory
- program komputerowy do odczytywania tekstu

własnego ciała, a tym samym w schemacie ciała innej osoby, orientacji przestrzennej oraz orientacji na kartce papieru

- często ograniczona jest również motoryka aparatu artykulacyjnego
- mogą pojawić się zaburzenia spostrzegania na skutek uszkodzenia ruchomości gałek ocznych oraz trudności w przekraczaniu wzrokiem linii środkowej ciała
- mogą występować problemy z przyjęciem prawidłowej pozycji ciała w trakcie siedzenia (zwłaszcza przez dłuższy czas w trakcie lekcji), co prowadzi do szybkiej i znacznej męczliwości, trudności w utrzymaniu wysokiego poziomu koncentracji uwagi czy dokonywaniu obserwacji doświadczeń prezentowanych na zajęciach
- duże problemy sprawia wodzenie wzrokiem, co ma ogromny wpływ na opanowanie umiejętności czytania (a w połączeniu z zaburzeniami motoryki małej – również pisanie) czy dokonywania operacji pod kontrolą wzroku
- występowanie synkinezy (czyli współruchów) powoduje dodatkowe i niepotrzebne zużycie energii, a także znacząco wydłuża czas wykonywania danej czynności
- Problemy edukacyjne u uczniów z niepełnosprawnością ruchową, w okresie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej mogą zaostrić się lub wykształcić na skutek specyficznych doświadczeń: słaba koncentracja uwagi, dysharmonia rozwoju, nadpobudliwość, męczliwość,

lub jego mowa jest znacznie zniekształcona)

- większe niż standardowe użycie w edukacji środków informatycznych
- rozwijanie zainteresowań ucznia i umożliwienie mu samodzielnego zdobywania doświadczeń;
- zachęcanie ucznia do podejmowania częstych interakcji społecznych i zawierania przyjaźni; rozbudzanie chęci eksperymentowania w otoczeniu zewnętrznym
- dawanie okazji do wykazywania się samodzielnością
- zwiększanie (a niekiedy zmieniać) motywacji do nauki i terapii
- uczenie umiejętności właściwej regulacji emocjonalnej
- wzmacnianie samooceny ucznia;
- zapewnianie uczniowi dostępu do szerokiej sieci wsparcia społecznego w szkole, środowisku domowym i rówieśniczym
- nie krytykowanie, nie ocenianie negatywne wobec klasy
- korzystanie z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi

działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty)

- metody ćwiczeń utrwalających,
- metody plastyczne
- metody polisensoryczne
- pokaz i demonstracja
- rehabilitacja i ćwiczenia usprawniające

- edytory tekstu
- synteza mowy
- komputer z ruchomym monitorem oraz dostosowaną klawiaturą i myszką
- wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp.
- tablice interaktywne
- nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki)
- pomoce audiowizualne, np. projektory
- kalkulatory
- terminarze „przypominacze” komputerowe

bierność, niekiedy zachowania agresywne i buntownicze, niska lub zbyt wysoka (nieadekwatną) samoocenę, trudności w relacjach społecznych, zaburzenia komunikacyjne, obniżenie nastroju czy występowanie lęków o własne zdrowie i przyszłość

Niepełnosprawność związana z **dysfunkcją wzroku (uczniowie słabo widzący)**

- mylenie liter o podobnych kształtach
- mylenie wyrazów o podobnej strukturze
- przedstawianie liter
- nieprawidłowa technika czytania
- brak rozumienia tekstu w całości
- wolniejsze tempo czytania związane z problemami w spostrzeganiu całego wyrazu, zdania.
- problemy z rozumieniem tekstu (konieczność koncentracji na postrzeganiu kształtu poszczególnych liter)
- możliwe trudności w pisaniu z uwagi na obniżoną sprawność spostrzegania i zakłóconą koordynację wzrokowo – ruchową.
- możliwe popełnianie wielu błędów: przedstawianie, mylenie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, złe rozplanowanie stron w zeszytach

Uczeń słabowidzący może realizować podstawy programowe w takim samym zakresie jak pozostali uczniowie i normalnie funkcjonować w grupie rówieśniczej jeżeli uzyska właściwe dostosowanie do jego indywidualnych potrzeb:

- istotne miejsca na terenie szkoły powinny być oznaczone (np. przykleić żółty pasek), tj. wejścia do klas, początek schodów, słupy na korytarzu itp.; umieścić poręczę przy schodach i na ścianach o kolorze kontrastującym ze ścianami
- właściwe umiejscowienie ucznia w klasie (zapobiegające odbłaskowi pojawiającemu się na tablicy w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność), należy zapytać ucznia czy lepiej mu się pracuje gdy jest bliżej czy ciemniej (np. ucznia ze światłowstrętem sadzamy daleko od okna)
- uczeń powinien siedzieć w taki sposób, aby jego oczy znajdowały się dokładnie na wprost czytanego tekstu czy też monitora (stosowanie podkładek pod książki oraz ruchomych monitorów)
- zachowanie stałego układu ławek w sali, dostosowanie ławki ucznia – pomoc w zachowaniu porządku na ławce, miejsce na podstawkę pod książkę i lampkę. Błat ławki powinien być matowy (bez błyszczących elementów), można umieścić podkładkę antypoślizgową, aby nie spadały przedmioty i kartki z ławki
- dostosowanie kroju wielkości i grubości czcionki (uczeń z ograniczonym polem widzenia może wybierać czcionkę nie pogrubioną: A, B, M, 8, H, 3 natomiast uczeń z obniżoną ostrością raczej pogrubioną: **A, B, M, 8, H, 3**)

- pogadanka
- pokaz (demonstracja dotykowa)
- werbalny opis przedmiotów lub zjawisk
- metody polisensoryczne (aktywizacja słuchu, węchu, dotyku czy smaku)
- dodatkowe słowne wyjaśnienie
- opis
- praca z książką
- instruktaż
- rysunek jako metoda kształcenia wyobraźni i orientacji

- podręczniki, lektury i inne pomoce dydaktyczne dostosowane dla uczniów słabowidzących i niewidomych np. zapisane w formie cyfrowej
- nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki)
- program komputerowy do odczytywania tekstu
- edytory tekstu
- dyktafony
- podstawka pod książkę i lampka
- podkładka antypoślizgowa na ławkę
- żaluzje lub zasłonki w salach
- okulary przeciwsłoneczne
- lupa
- sprzęt elektroniczny ułatwiający pracę uczniowi niewidomemu lub słabo widzącemu

- dostosowanie tła tekstu stosując zasadę kontrastu barw np. poprzez zakresłacz, okienko - typoskop, oraz dostarczać informacji dotykowej (uwypuklone litery, wzory)
- udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej lub stosowanie pomocy optycznych
- uczniom niewidomym należy zapewnić możliwość korzystania z brajlowskich książek i książek mówionych, a uczniom słabo widzącym z książek z powiększoną czcionką
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska (zmniejszenie dystansu między uczniem a oglądanym obiektem)
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość ucznia związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań)
- umożliwienie uczniowi korzystania z komputera na lekcji i urządzeń elektronicznych wspomagających ucznia słabowidzącego
- w geometrii należy wprowadzać uproszczone konstrukcje z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych i konstrukcje geometryczne wykonywać na kartkach większego formatu niż zwykła kartka papieru
- rozmowa z uczniem, częste zadawanie pytań „co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych.
- realizowanie treści programowych przy wykorzystywaniu wielu zmysłów
- nie krytykowanie i nie ocenianie negatywne wobec klasy
- korzystanie z pomocy nauczyciela wspomagającego przy odczytywaniu poleceń i tekstów oraz przy zapisywaniu odpowiedzi

- program powiększający obraz wyświetlony na ekranie, który jest wzbogacony o moduł udźwiękawiający, syntezy mowy, oprogramowanie użytkowe i edukacyjne, dostosowane do potrzeb uczniów z wadą wzroku)
- kamera podłączona do komputera, wykorzystywana do patrzenia w dal np. na tablicę w klasie
- modele przestrzenne, mapy i tablice z uwypukleniami

Niepełnosprawność związana z **dysfunkcją słuchu**

- uczeń sprawia wrażenie nie uważającego lub śniącego na jawie, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela
- pojawiają się trudności w interakcjach

- zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla ucznia w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie

- metody oparte na słowie
- metody oparte na obserwacji,
- metody oparte na

- aparaty słuchowe, implanty i inne urządzenia techniczne odpowiednie do wady

słownych - niechętnie angażuje się w działania klasowe (uczeń obawia się porażki, ponieważ ma kłopoty z rozumieniem)

- reaguje nietypowo na ustne instrukcje (nie rozumie zasad lub intencji innych osób)
- może mieć zaburzenia mowy (niepłynność mówienia), mały zasób słów i pojęć
- słabo czyta
- często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne, nie różnicuje głosek z trzech szeregów s-z-c-dz, sz-ż-cz-dż, ś-ź-ć-dź (np. zamiast „z” może napisać każdą inną literę s, ż, sz)
- zamienia i gubi litery, pomija części wyrazów, myli końcówki – co powoduje zmianę treści znaczenia wyrazów, czasem pisze bezsensowne zlepki liter – w przypadku niezrozumienia ich znaczenia
- duże trudności sprawia poprawna pisownia, opanowanie gramatyki, składni i ćwiczenia stylistyczne
- nie jest on w stanie samodzielnie czytać i zrozumieć treści obszernych lektur szkolnych (potrzebuje więcej czasu na głośne czytanie)
- uczeń z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. Często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie
- mogą wystąpić problemy ze

odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić dziecku odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi

- nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust
- należy mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji
- trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia dziecku rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe zmęczenie. Takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi, ponieważ są wzmacniane przez aparat
- nauczyciel powinien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez ucznia niedosłyszącego. W przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego uczniowi słownictwa. Można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce
- uczeń niedosłyszący powinien siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.
- podczas omawiania nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii itp., należy wypisywać je na tablicy i jak najczęściej używać pomocy wizualnych (tablic, wykresów, rysunków itp.)
- można przygotować uczniowi z niedosłuchem plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia

działaniu praktycznym

- metody aktywizujące
- metody poszukujące
- metody kierowania samodzielną pracą ucznia
- metody audytywno-werbalne
- metody wzrokowo-słuchowo-dotykowe, elementy integracji sensoryczne

słuchu (np. słuchawki)

- tablice interaktywne
- syntezy mowy
- program komputerowy do odczytywania tekstów
- edytory tekstu
- komputerowe translatory
- komputery z oprogramowaniem do odczytywania tekstów
- dyktafon
- wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp.
- nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki)
- pomoce audiowizualne, np. projektory
- filmy i wideoklipy z napisami
- kalkulatory

skupieniem uwagi słuchowej na tekstach słownych

- problemy w przyswajaniu wiedzy wymagającej sekwencyjnego (logicznego) porządkowania faktów (przedmioty ścisłe: matematyka, chemia, fizyka) oraz syntetycznego ujmowania faktów
- uczeń słabo słyszący może mieć trudności z kontrolowaniem emocji, można zaobserwować niezrównoważenie emocjonalne, skłonność do załamania, nerwowość, drażliwość, płaczliwość
- ze względu na problemy w rozumieniu słów, uczeń może przejawiać trudności w zakresie nauki przedmiotów humanistycznych i preferować przedmioty ścisłe
- trudności z percepcją muzyki, brak poczucia rytmu, problemy z odtwarzaniem piosenek oraz z nauką gry na instrumentach

poruszane w wykładzie lub poprosić innych uczniów

w klasie, aby robili notatki z kopią i udostępniali je koledze

- konieczne jest aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy
- nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do ucznia niesłyszącego, zadawać pytania – nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu
- z uwagi na wolne tempo czytania, uczeń potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki. Dla ułatwienia analizy treści tekstów nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które uczeń powinien przygotować odpowiedzi
- uczeń czytając lekturę, krótkie opowiadanie itp. może założyć tzw. słowniczek niezrozumiałych zwrotów
- przy ocenie prac pisemnych ucznia nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, nie powinny one obniżyć ogólnej oceny pracy
- nie należy krytykować oraz nie oceniać negatywnie wobec klasy

- kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń, szczególnie podczas sprawdzianów (wolne tempo czytania, słabe rozumienie jednorazowo przeczytanego tekstu może uniemożliwić wykazanie się wiedzą z danego materiału)
- ze względu na wolne tempo czytania lub/i pisania zmniejszyć ilość zadań (poleceń) do wykonania w przewidzianym dla całej klasy czasie lub wydłużyć czas pracy ucznia. Formy te należy stosować zamiennie – uczeń pozostawiony w klasie dłużej niż rówieśnicy, narażony na komentarze z ich strony sam zacznie rezygnować z dodatkowego czasu
- pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do

Specyficzne trudności w uczeniu:

Dysleksja

- wolne tempo uczenia się i zaskakująco niskie osiągnięcia w nauce, nieaktywny styl uczenia się
- nieudolność w przetwarzaniu informacji, trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści
- trudności w wykonywaniu zadań wymagających oderwania od konkretnego, dostrzeżenia i wyobrażenia sobie układu przestrzennego
- trudności z prawidłowym spostrzeganiem i różnicowaniem elementów graficznych

- metody problemowe rozwijające umiejętność krytycznego myślenia
- stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie)
- metody poszukujące
- metody kierowania samodzielną pracą ucznia
- metody oparte na

- wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp.
- nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki)
- filmy i wideoklipy z napisami
- teksty z Internetu

- trudności z dokonywaniem syntezy skomplikowanych układów na podstawie danych elementów,
- wolne tempo czytania, zniekształcenia wyrazów
- trudności w werbalizowaniu myśli i sądów, poprawnym budowaniu zdań i zwrotów, trudności w rozumieniu złożonych poleceń słownych i dłuższych ustnych wypowiedzi
- błędy w pisaniu typu wzrokowego i słuchowego
- niezdolność przewidywania konsekwencji społecznych,
- niska motywacja
- nieuwaga, rozkojarzenie
- słaba organizacja
- nadpobudliwość, impulsywność

sprawdzanych wiadomości, wskazane jest, zatem stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce,

a nie na poprawności pisania

- wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych, sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału, pytania kierowane do ucznia powinny być precyzyjne
- unikać wyrywania do odpowiedzi, jeśli to możliwe uprzedzić ucznia (na przerwie lub na początku lekcji), że będzie dzisiaj pytany, w ten sposób umożliwiamy mu przypomnienie wiadomości, skoncentrowaniu się, a także opanowanie zapięcia emocjonalnego często blokującego wypowiedź
- dobrze jest posadzić ucznia blisko nauczyciela, dzięki temu zwiększy się jego koncentracja uwagi, ograniczeniu ulegnie ilość bodźców rozprasających, wzrośnie bezpośrednia kontrola nauczyciela, bliskość tablicy pozwoli zmniejszyć ilość błędów przy przepisywaniu
- należy zadbać o to, aby zadania były interesujące, warto zmieniać sposoby nauczania, modyfikować zadania tak, aby były one interesujące i nowatorskie – pozwoli to zdobyć uwagę ucznia
- nagradzać ucznia za poprawę wyników w nauce,
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy

działaniu praktycznym

- pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji)
- opis i pogadanka (związane z konkretem)
- metoda obserwacji
- drama
- metody ćwiczeń utrwalających

- oprogramowanie tworzące mapy opowiadań
- terminarze lub „przypominacze” komputerowe
- program komputerowy do odczytywania tekstu
- edytory tekstu
- dyktafony
- kalkulator
- pomoce audiowizualne, np. projektory

JĘZYK POLSKI

- trudności w opanowaniu techniki czytania tj.: głoskowanie, sylabizowanie, przekręcanie wyrazów, domyślanie się, wolne lub nierówne tempo, pauzy, nie zwracanie uwagi na interpunkcję
- niepełne rozumienie treści tekstów i

- nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy klasie
- nowy tekst, wskazywać wybrane fragmenty dłuższych tekstów do opracowania w domu
- dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

poleceń, uboższe słownictwo

- trudności w pisaniu, szczególnie ze słuchu,
- liczne błędy np.: mylenie z-s, d- t, k -g
- błędy w zapisywaniu zmiękczeń, głosek i- j
- błędy w zapisywaniu głosek nosowych ą - om,
- ę – em
- opuszczanie, dodawanie, przestawianie, podwajanie liter i sylab
- błędy gramatyczne w wypowiedziach ustnych i pisemnych
- trudności w formułowaniu wypowiedzi pisemnych na określony temat
- trudności w uczeniu się ze słuchu na lekcji,
- korzystaniu z wykładów, zapamiętywaniu, rozumieniu poleceń złożonych, instrukcji
- trudności z zapamiętaniem liter alfabetu,
- mylenie liter podobnych kształtem l-t-l
- mylenie liter zbliżonych kształtem, lecz inaczej ułożonych w przestrzeni b-d-g-p, w-m
- opuszczanie drobnych elementów graficznych liter /kropki, kreski/
- błędy w przepisywaniu i pisaniu z pamięci
- nieprawidłowe trzymanie przyborów do pisania
- wolne tempo pisania, męczliwość ręki
- niekształtne litery, nieprawidłowe łączenia - obniżona czytelność pisma
- nieumiejętność zagospodarowania przestrzeni kartki

- starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów
- czytanie lektur szkolnych lub innych opracowań rozłożyć w czasie, pozwalać na korzystanie z nagranych lektur
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu
- częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą, oceniać poprawność i sposób wykonania prac
- dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie; można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci
- nie omawiać błędów wobec całej klasy
- w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)
- pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażen i zwrotów
- nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach
- podać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wyводу, treść, styl, kompozycja itd.)
- dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek
- przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytać ucznia ustnie
- pozwalać na wykonywanie prac na komputerze

JĘZYKI OBCE

- trudności z zapamiętaniem słówek, struktur gramatycznych
- problemy z budowaniem wypowiedzi ustnych
- trudności z rozumieniem i zapamiętywaniem tekstu mówionego lub nagranego na taśmę
- problemy z odróżnianiem słów podobnie brzmiących
- błędy w pisaniu - trudności z odróżnianiem wyrazów podobnych - gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter
- trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych
- kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej
- gubienie drobnych elementów graficznych, opuszczanie i przestawianie liter
- trudności z poprawnym pisaniem, pomimo dobrych wypowiedzi ustnych
- kłopoty z zapisem wyrazów w poprawnej formie gramatycznej

- dawać łatwiejsze zadania
- nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, dawać więcej czasu na zastanowienie się i przypomnienie słówek, zwrotów
- dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek
- w fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiadanych słów i zwrotów, a nawet wypowiadać je przesadnie poprawnie
- nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, w formie opisowej, podania synonimu, antonimu, obrazka, tworzenia związku z nowym wyrazem
- w zapamiętywaniu pisowni stosować wyobrażanie wyrazu, literowanie, pisanie palcem na ławce, pisanie ze zróżnicowaniem kolorystycznym liter
- przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika
- w nauczaniu gramatyki można stosować algorytmy w postaci graficznej wykresów, tabeli, rysunków
- podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego
- prowadzić rozmówki na tematy dotyczące uczniów
- dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne
- liberalnie oceniać poprawność ortograficzną i graficzną pisma
- oceniać za wiedzę i wysiłek włożony w opanowanie języka, kłaść większy nacisk na wypowiedzi ustne

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA

- nieprawidłowe odczytywanie treści zadań tekstowych
- niepełne rozumienie treści zadań, poleceń
- trudności z wykonywaniem działań w pamięci, bez pomocy kartki
- problemy z zapamiętywaniem reguł, definicji, tabliczki mnożenia
- problemy z opanowaniem terminologii (np. nazw, symboli pierwiastków i związków chemicznych)
- błędne zapisywanie i odczytywanie liczb wielocyfrowych (z wieloma zerami i miejscami po przecinku)
- przestawianie cyfr (np. 56-65)
- nieprawidłowa organizacja przestrzenna zapisu działań matematycznych, przekształcania wzorów
- mylenie znaków działań, odwrotne zapisywanie znaków nierówności
- nieprawidłowe wykonywanie wykresów funkcji
- trudności z zadaniami angażującymi wyobraźnię przestrzenną w geometrii
- niski poziom graficzny wykresów i rysunków, nieprawidłowe zapisywanie łańcuchów reakcji chemicznych

- naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł wzorów, symboli chemicznych rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać
- nie wyrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedź, że uczeń będzie pytany
- w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek
- w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań
- można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych itp.
- materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje
- oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych
- oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA, WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

- trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych, terminologii z biologii i chemii (dłuższe nazwy, nazwy łacińskie), nazwisk z historii
- trudności z opanowaniem systematyki

- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw,

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

(hierarchiczny układ informacji)

- zła orientacja w czasie (chronologia, daty)
- trudności z czytaniem i rysowaniem map geograficznych i historycznych
- trudności z orientacją w czasie i w przestrzeni (wskazywanie kierunków na mapie i w przestrzeni, obliczanie stref czasowych, położenia geograficznego, kąta padania słońca itp.)
- problemy z organizacją przestrzenną schematów i rysunków
- trudności z zapisem i zapamiętaniem łańcuchów reakcji biochemicznych

terminów, dyskretnie naprowadzać

- częściej powtarzać i utrwalać materiał
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania
- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia
- przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie często oceniać prace domowe

PRZEDMIOTY ARTYSTYCZNE I WYCHOWANIE FIZYCZNE

- trudności z czytaniem nut, odtwarzaniem rytmu, śpiewaniem, tańceniem
- trudności z rysowaniem (rysunek schematyczny, uproszczony) i organizacją przestrzenną prac plastycznych
- obniżony poziom wykonania prac plastycznych i technicznych (dobra własna inwencja twórcza i wyobraźnia)
- mylenie prawej i lewej strony
- trudności z opanowaniem układów gimnastycznych (sekwencje ruchowe zorganizowane w czasie i przestrzeni)
- trudności w bieganiu, ćwiczeniach równoważnych
- trudności w opanowaniu gier wymagających użycia piłki (siatkówka, koszykówka, tenis ziemny i stołowy, itp.)
- niechęć do uprawiania sportów wymagających dobrego poczucia równowagi (deskorolka, narty,

- zawsze uwzględniać trudności ucznia
- w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie
- dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małutkimi krokami
- nie zmuszać na siłę do śpiewania, czy wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność
- dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.
- włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

- dobór środków dydaktycznych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

Dyskalkulia

snowboard)

- trudności w liczeniu

- oceniamy przede wszystkim tok rozumowania, a nie techniczną stronę liczenia. Uczeń ma, bowiem skłonność do przedstawiania kolejności cyfr w liczbie i przez to jej zapis jest błędny. Zły wynik końcowy wcale nie świadczy o tym, że dziecko nie rozumie zagadnienia

- dostosowanie wymagań dotyczy formy sprawdzenia wiedzy poprzez koncentrację na prześledzeniu toku rozumowania w danym zadaniu i jeśli jest on poprawny - wystawienie uczniowi oceny pozytywnej
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy

- dobór metod dostosowanych do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

- kalkulator
- tablice z wzorami matematycznymi
- arkusze kalkulacyjne

Dysgrafia

- brzydkie, nieczytelne pismo

- Dostosowanie wymagań dotyczy formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepytac ustnie z tego zakresu materiału.

- wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów)
- nie krytykować estetyki pisma, nie oceniać negatywnie wobec klasy
- Korzystać z pomocy nauczyciela wspomagającego, który zapisuje odpowiedzi ucznia

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

- komputer z oprogramowaniem „przewidyującym” słowa
- edytory (umożliwiające sprawdzanie poprawności gramatycznej)

Dysortografia

- trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym, interpunkcyjnym itd.

- dostosowanie wymagań dotyczy formy sprawdzania i oceniania wiedzy z tego zakresu
- robić sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów, odwołując się do znajomości zasad ortograficznych,
- oceniać odrębnie merytoryczną stronę pracy i odrębnie poprawność pisowni, nie wpisując tej drugiej oceny do dziennika
- dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki

- dobór metod dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia (patrz dysleksja)

- komputer z oprogramowaniem sprawdzającym poprawność pisowni

Uczeń z ADHD (zespołem nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi, zespołem hiperkinetycznym)

Zespół ten objawia się trwałymi sposobami zachowania, układającymi się w charakterystyczną triadę objawów:

1. problemy z utrzymaniem uwagi – charakteryzuje się krótkim czasem skupienia uwagi na lekcji, trudnościami w koncentracji, nieumiejętnością wybrania tego, na czym w danym momencie należy się skupić oraz bardzo łatwym rozpraszaniem się pod wpływem bodźców zewnętrznych
2. problemy z impulsywnością i kontrolą zachowań, wykonywanie przez ucznia czynności bez przewidywania jakie mogą być ich następstwa; uczeń „najpierw działa, a potem myśli”
3. nadmierna ruchliwość ucznia nie połączona z wykonywaniem przez niego zadania

- uczniowie z ADHD są w ciągłym biegu., poszukują wrażeń, są obdarzeni mnóstwem energii, aktywni, wiecznie w ruchu
- przychodzi im do głowy mnóstwo pomysłów jednocześnie, mają problemy z doprowadzeniem spraw do końca, często odkładają powierzone im zadanie
- miewają zmienne nastroje, w mgnieniu oka mogą przejść z radości do przygnębienia, bez żadnej widocznej przyczyny
- łatwo ich rozdrażnić, a nawet rozwścieczyć, szczególnie wtedy, gdy im się przeszkadza, lub gdy zmieniają temat

- należy pozwolić uczniom na korzystanie ze słowników ortograficznych podczas pisania wypracowań, prac klasowych
- nie krytykować i nie oceniać negatywnie wobec klasy za błędy ortograficzne, fonetyczne, interpunkcyjne itd.

- stworzenie uczniowi uporządkowanego środowiska; uczeń powinien znać plan lekcji, ale także plan poszczególnych godzin lekcyjnych, by móc przewidzieć co za chwilę nastąpi
- zapewnienie metod wychowania i nauczania dopasowanych do możliwości i potrzeb ucznia,
- stała współpraca między rodzicami i nauczycielami, np. umawianie się z rodzicami na cotygodniowy telefoniczny kontakt lub wprowadzenie zeszytu, w którym zapisywane są ważne informacje
- nauczanie w mało licznych klasach
- nie należy karać ucznia za objawy ADHD – karanie ucznia za niezależne od niego objawy, spowoduje, że zacznie ono się bać szkoły, jako miejsca, w którym spotykają go niezrozumiałe i niesprawiedliwe przykrości
- nie wzmacniać niewłaściwych zachowań – zwykle uwaga nauczyciela koncentruje się na uczniach, które sprawiają problemy, w ten sposób wzmacniamy zachowania, których nie chcielibyśmy wzmacniać (praca z uczniem nadpobudliwym wymaga zauważenia tych rzadkich chwil, kiedy pracuje i zachęcania go do dalszego wysiłku, POCHWAŁA doda uczniowi sił do heroicznego wysiłku spokojnego siedzenia i skupiania się na zadaniach)
- mówić tak, aby uczeń usłyszał co do niego mówimy – osoba z ADHA w swoim życiu słyszy głównie czego mu nie wolno (dlatego bardzo ważne jest jasne określenie, co ma w danej chwili wykonać - lepiej wydać uczniowi polecenie „Otwórz zeszyt i zapisz temat”, niż „Przestań się kręcić i przeszkadzać”)
- należy dzielić długie, złożone zadania, polecenia

- stymulacja polisensoryczna (poznawanie poprzez patrzenie, słuchanie i dotykanie)
- metody poszukujące
- metody kierowania
- samodzielna praca ucznia
- metody oparte na działaniu praktycznym
- pokaz (okazów naturalnych, modeli ilustracji)
- opis i pogadanka (związane z konkretem)
- drama
- ćwiczenia kierujące aktywnością ruchową ucznia i poprawiające jego zdolność skupienia uwagi i koncentracji
- elementy muzykoterapii
- elementy biblioterapii
- relaksacja
- elementy arteterapii
- metody interakcyjne
- elementy integracji sensorycznej
- elementy socjoterapii

- nagrane teksty lektur na nośnikach elektronicznych (e-booki, audiobooki)
- program komputerowy do odczytywania tekstu
- edytory tekstu
- terminarze lub „przypominacze” komputerowe
- wizualne pomoce dydaktyczne - ilustracje, modele przestrzenne, szablony, plansze, tablice, fotografie, mapy itp.
- pomoce audiowizualne, np. projektory
- kalkulatory

- mają spore luki w pamięci
- uczeń z nadmiarem energii i nadruchliwością hałaśliwy i niegrzeczny, ma ogromny temperament
- zawsze „zawala”, zapomina, gubi się, „wpada w szal”, wdaje się w dyskusje z nauczycielem, popełnia „gafy”, trudno za nim nadążyć
- w rozmowie przeskakuje z tematu na temat
- zaburzenie może charakteryzować się też niedoborem energii; uczeń, najczęściej dziewczyna (dziewczeta mają częściej niż chłopcy tę formę ADHD), siada w klasie w ostatniej ławce, w czasie lekcji wyglądając przez okno oddaje się rozmyślaniom, jest rozmarzona, z głową w obłokach, zawsze” nieobecna”

na etapy, ze względu na zaburzenia uwagi taki uczeń ma kłopoty ze zrozumieniem złożonych poleceń, gdyż części nie usłyszy, a o części zapomni

- początek każdej uporządkowanej działalności powinien być jasno i wyraźnie zaakcentowany np. „Uwaga, zaczynamy pisać” (uczeń z ADHD bardzo łatwo przechodzi od sensownej, uporządkowanej działalności np. wykonywania zadań, do działalności nieuporządkowanej - dłubanie cyrklem w ławce, ale bardzo trudno przechodzi drogę odwrotną)
- uczeń z zaburzeniami uwagi może pracować krótko. Musimy pozwolić mu w jego naturalnym rytmie oderwać się od pracy
- pochodną zaburzeń uwagi jest zapominanie, dlatego zawsze sprawdzamy, czy zapisało co jest zadane, co ma przynieść na jutro, zapisujemy termin klasówki
- uczeń musi bardzo wyraźnie wiedzieć jakie zachowania są niedopuszczalne i jakie za to grożą konsekwencje. (ZASADY – KONSEKWENCJE)
- uczeń z ADHD powinien zawsze siedzieć w pierwszej ławce, jak najbliżej nauczyciela, albo sam, albo posadzony z najspokojniejszym uczniem w klasie
- należy uczyć porządkowania i organizowania swojej wiedzy oraz tworzenia notatek (np. sporządzanie planów, schematów itp.)
- okiełznać nadruchliwość – uczeń z ADHD musi się ruszać więcej niż jego rówieśnicy, nie można tego zlikwidować, warto zatem obejść (Możemy ustalić z dzieckiem, że może kręcić się w obrębie ławki, machać nogami ale kategorycznie zakazane jest wychodzenie z ławki. Ponieważ każda okazja do ruchu jest dobra, możemy prosić, aby uczeń rozdał kolegom z klasy pomoce szkolne, przyniósł mapę, kredę, startł tablicę itp. W ten sposób zmniejszymy niepożądaną nadruchliwość, a także pozwolimy poczuć się ważnym, potrzebnym i akceptowanym.)
- jeśli jest to konieczne należy zapewnić terapię

rodziny, leczenie farmakologiczne, terapię
indywidualną ucznia ukierunkowaną na poprawę
obrazu samego siebie (terapia odbywa się na
terenie poradni psychologiczno-pedagogicznej)

OPRACOWAŁY:
KOORDYNATOR ZESPOŁU DO SPRAW POMOCY PSYCHOLOGICZNO- PEDAGOGICZNEJ – mgr Dorota Kamińska
PEDAGOG-mgr Małgorzata Słomkowska